

Nota

Programma van maatregelen

BALEGEM – KAPELWEG (prov. Oost-Vlaanderen)

Auteurs: Bert MESTDAGH

Projectcode 2025A170

- **Administratieve gegevens**

Erkend archeoloog	Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster, OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
Redactie:	Siel Leemans
Locatiegegevens	Balegem - Kapelweg
Kadastergegevens	Balegem, afdeling 2, sectie A, percelen 967b, 968a, 969a, 970c, 971a, 972a, 973a, 974a, 982b, 984c, 987c, 988e, 989a, 990a en 991a
Lambertcoördinaten onderzoeksgebied	X: 11 132,92m – Y: 178 886,77m X: 111 121,74m – Y: 178 265,36m
Proefsleuvenonderzoek	2025A170
Proefsleuvenonderzoek datum	29/09/2025
Relevante termen thesauri	Landelijk onderzoek, Balegem, bodemonderzoek, vooronderzoek, bureaustudie, proefsleuvenonderzoek.
Alle betrokken actoren:	Siel Leemans (projectleider), Jonas Boulangier (archeoloog), Bert Mestdagh (veldwerkleider, erkend archeoloog)
Contact:	archeologie@monument.be; T: +32 51 31 60 80

- **Aanleiding vooronderzoek**

Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor de geplande werken in een groeve te Balegem - Kapelweg waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 5000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. Deze archeologienota werd in 2024 door de afdeling archeologie van Monument Vandekerckhove opgemaakt (ID 28898 en 2024A237)¹ opgemaakt en is eigenlijk een herwerking van een oudere bureaustudie (ID 2692 en 2016H150)². Deze archeologienota wordt opgemaakt in het kader van de vernieuwing van de vergunning. Bovendien werd het projectgebied uitgebreid met een bijkomend perceel in het zuiden. Die kwam pas recent in eigendom van de bouwheer. Daarom was het noodzakelijk een nieuwe versie van de nota op te maken en aan de aanvraag toe te voegen.

- **Resultaten vooronderzoek**

- ➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek (ID 28898 en 2024A237)
- ➔ Zie het verslag van de resultaten proefsleuvenonderzoek zone 1 (projectcode ID 2692 en 2016J31)
- ➔ Zie het bijgevoegde verslag van de resultaten proefsleuvenonderzoek (projectcode 2025A170)

¹ Devalckeneer 2025a-b, geconsulteerd via <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/28898>

² Acke, Bartholomieux & Wyns 2016a geconsulteerd via <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/2692>

- **Inleiding**

Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor de geplande werken in een groeve te Balegem - Kapelweg waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 5000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. Deze archeologienota werd in 2024 door de afdeling archeologie van Monument Vandekerckhove opgemaakt (ID 28898 en 2024A237)³ opgemaakt en is eigenlijk een herwerking van een oudere bureaustudie (ID 2692 en 2016H150).⁴ Deze archeologienota wordt opgemaakt in het kader van de vernieuwing van de vergunning. Bovendien werd het projectgebied uitgebreid met een bijkomend perceel in het zuiden. Die kwam pas recent in eigendom van de bouwheer. Daarom was het noodzakelijk een nieuwe versie van de nota op te maken en aan de aanvraag toe te voegen.

Tijdens dit bureauonderzoek werd het onderzoeksgebied geografisch, geologisch, historisch en archeologisch gesitueerd aan de hand van reeds bestaande bronnen. Al deze elementen samen zorgen ervoor dat een archeologische waarde van het projectgebied niet uitgesloten kan worden en dat een archeologisch onderzoek kan leiden tot kennisvermeerdering van het menselijk gebruik van het terrein en de omgeving in het verleden op basis van het aanwezige bodemarchief. Om het archeologisch potentieel en eventuele bodemverstoring in te schatten wordt voorgesteld om een verder vooronderzoek zonder en met ingreep in de bodem uit te voeren.

De eerste bureaustudie (ID 2692 en 2016H150) had al betrekking op het volledige projectgebied en mondde uit in een advies voor een onderzoek door middel van proefsleuven (Figuur 1 en Figuur 2). Binnen een groot deel van het projectgebied werden toen ook daadwerkelijk proefsleuven uitgevoerd (ID 2692 en 2016J31).⁵ Dit onderzoek leverde wel enkele archeologisch waardevolle contexten op, maar onvoldoende voor een uitgebreider archeologisch onderzoek.

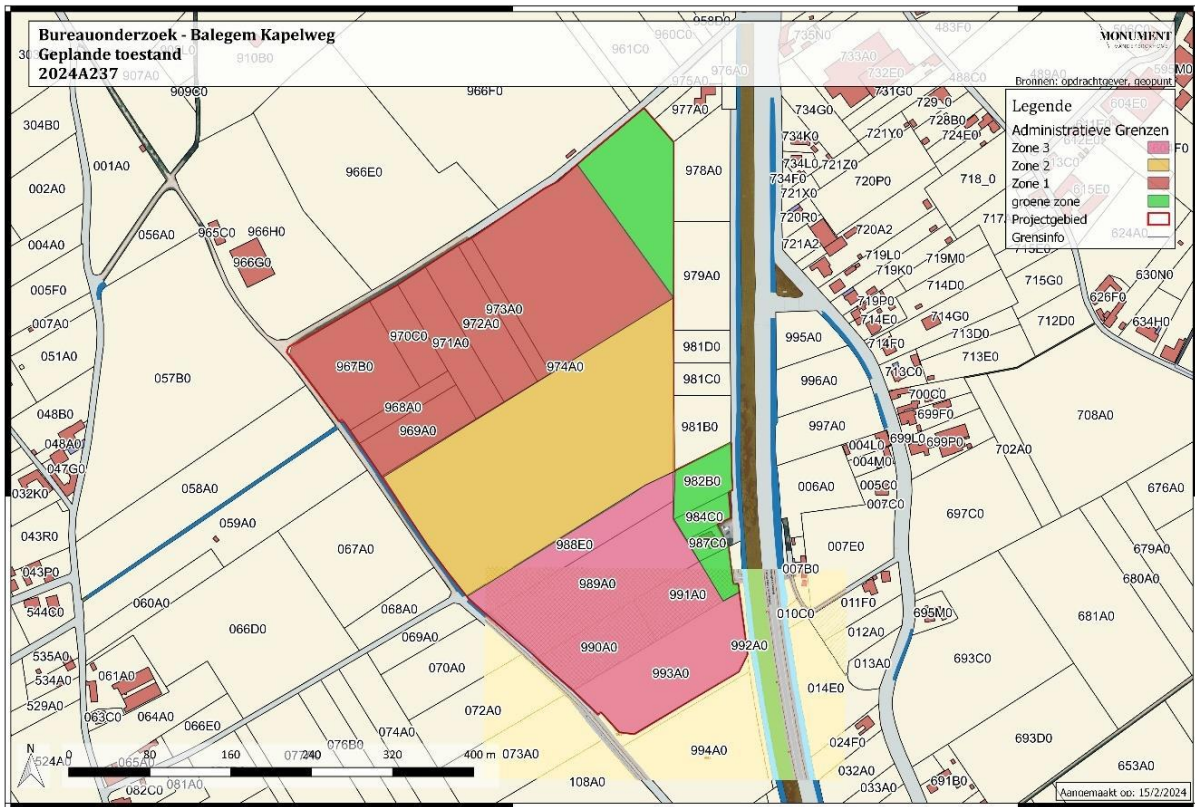
Omdat nu ook het nog niet met proefsleuven onderzochte deel van het projectgebied gepland wordt, bleek het noodzakelijk om ook deze zone aan een archeologische prospectie door middel van proefsleuven te onderwerpen (2025A170). In het voorliggend verslag worden de resultaten hiervan geschetst.

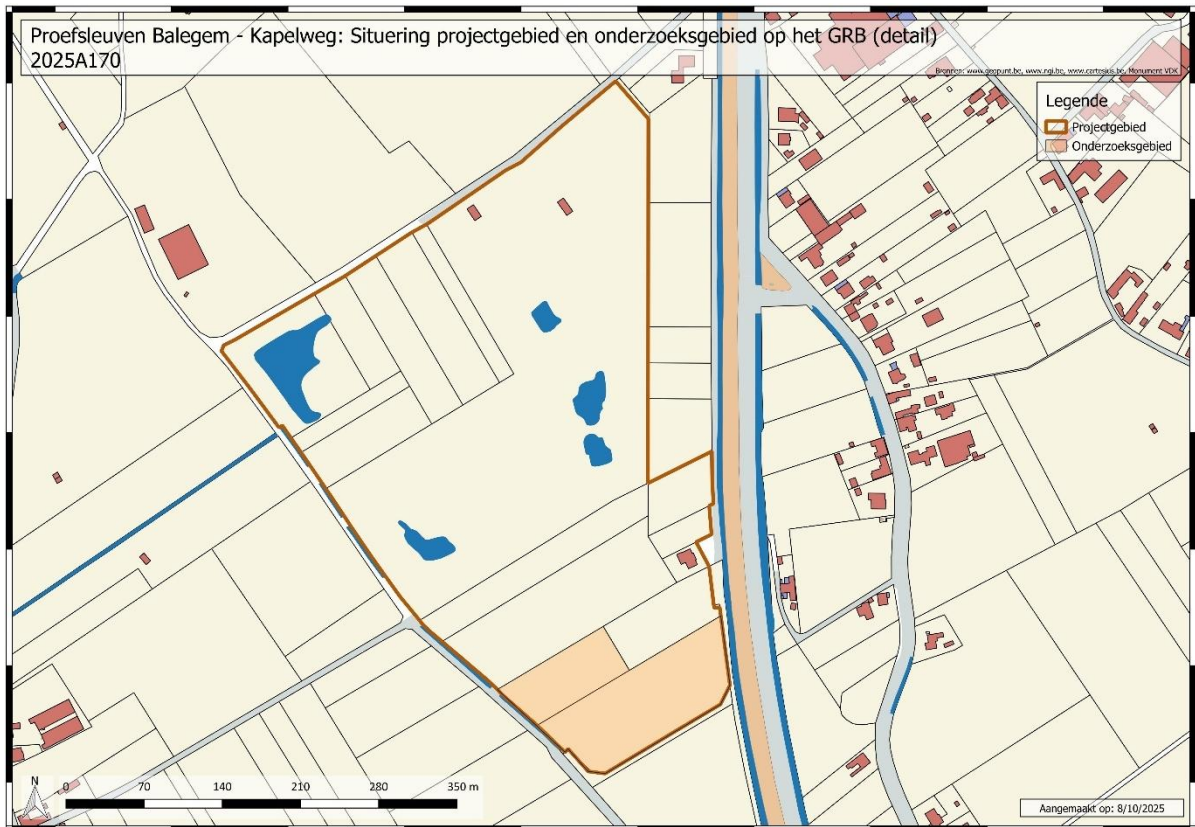
³ Devalckeneer 2025a-b, geconsulteerd via <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/28898>

⁴ Acke, Bartholomieux & Wyns 2016a geconsulteerd via <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/2692>

⁵ Acke, Bartholomieux, Wyns & Bracke 2016 geconsulteerd via <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/2692>

Figuur 1: Zoneringsplan zoals aangegeven door Devalckeneer 2024a. Dit toont het volledige projectgebied waarbinnen het huidige onderzoeksgebied slechts een onderdeel vormt van zone 3. Het proefsleuvenonderzoek uit 2016 vond plaats in zone 2 en het noorden van zone 3.

Figuur 2: Het projectgebied met markering van het betreffende onderzoeksgebied.

Figuur 3: Het projectgebied en het onderzoeksgebied op een recente luchtfoto. De groeve die zich ten noorden van het huidige onderzoekgebied bevindt geeft een duidelijk beeld van wat de toekomst ook hier brengt.

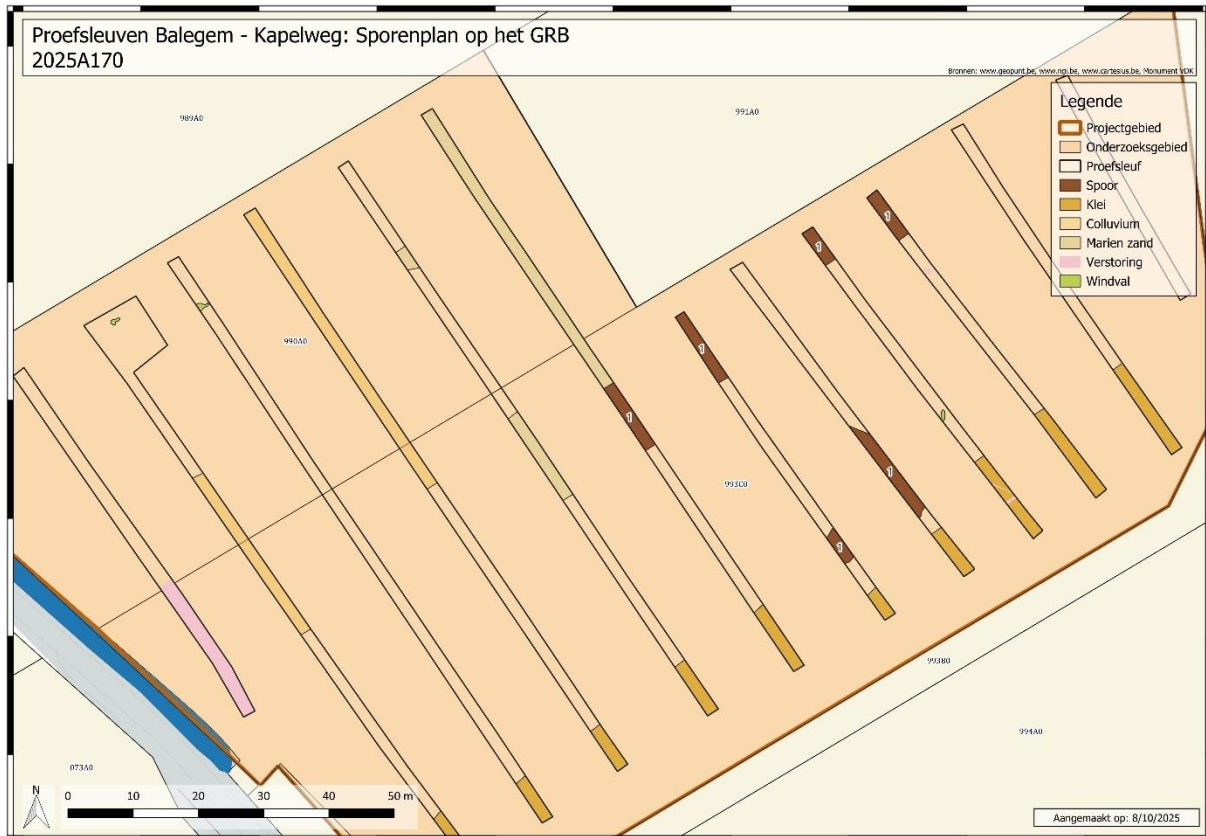
- **Volledigheid van het vooronderzoek**

Op basis van de bureaustudie en het proefsleuvenonderzoek kan een uitgebreide archeologische interpretatie worden opgemaakt voor het projectgebied.

Het projectgebied is gelegen nabij de Kapelweg en de Geraardsbergsesteenweg te Balegem en maakt deel uit van een groeve voor zand en Balegemse steen. In 2016 werd reeds een aanzienlijk deel van het projectgebied archeologisch getoetst door middel van proefsleuven. Toen kwamen wel enkele kuilen en paalsporen aan het licht waarvan minstens een deel in de ijzertijd gedateerd kunnen worden. Toen werd geoordeeld dat het om 'geïsoleerde sporen' ging en dat verder onderzoek zich niet opdrong. Het huidige onderzoeksgebied bevindt zich ten zuiden van het terrein dat toen door middel van proefsleuven werd onderzocht.

Tijdens dit onderzoek werden twaalf proefsleuven parallel uitgegraven met een noordwest-zuidoostoriëntatie, conform de in akte genomen archeologienota. Aansluitend bij proefsleuf 12 is een kijkvenster uitgegraven. Via de beschreven methodiek werd in totaal 1887,5m² verdiept tot op het archeologisch relevante niveau. Het totale projectgebied heeft een oppervlakte van 15928,086m². Dit betekent dat zo'n 11,9% van het projectgebied archeologisch werd getoetst. Dit wordt voldoende geacht om een correcte evaluatie te kunnen maken van het archeologisch potentieel van het terrein.

De proefsleuven leverden hier slechts één spoor op. Dit is een afgedekte laag teelaarde die plaatselijk werd aangesneden. Gelet op recent bouwmateriaal en de scherpe aftopping van deze laag is geïnterpreteerd dat dit afdekken het gevolg is van een vrij jonge egalistatie van dit deel van het terrein. Waarschijnlijk kan er een link worden gelegd met een erf dat zich in het noordoosten van het projectgebied bevond. Andere sporen leverde het onderzoeksgebied niet op. Daardoor kan geoordeeld worden dat er geen aanwijzingen zijn voor het voorkomen van een archeologische vindplaats.

Figuur 4: Sporenplan.

- Aanwezigheid en waardering van een archeologische site**

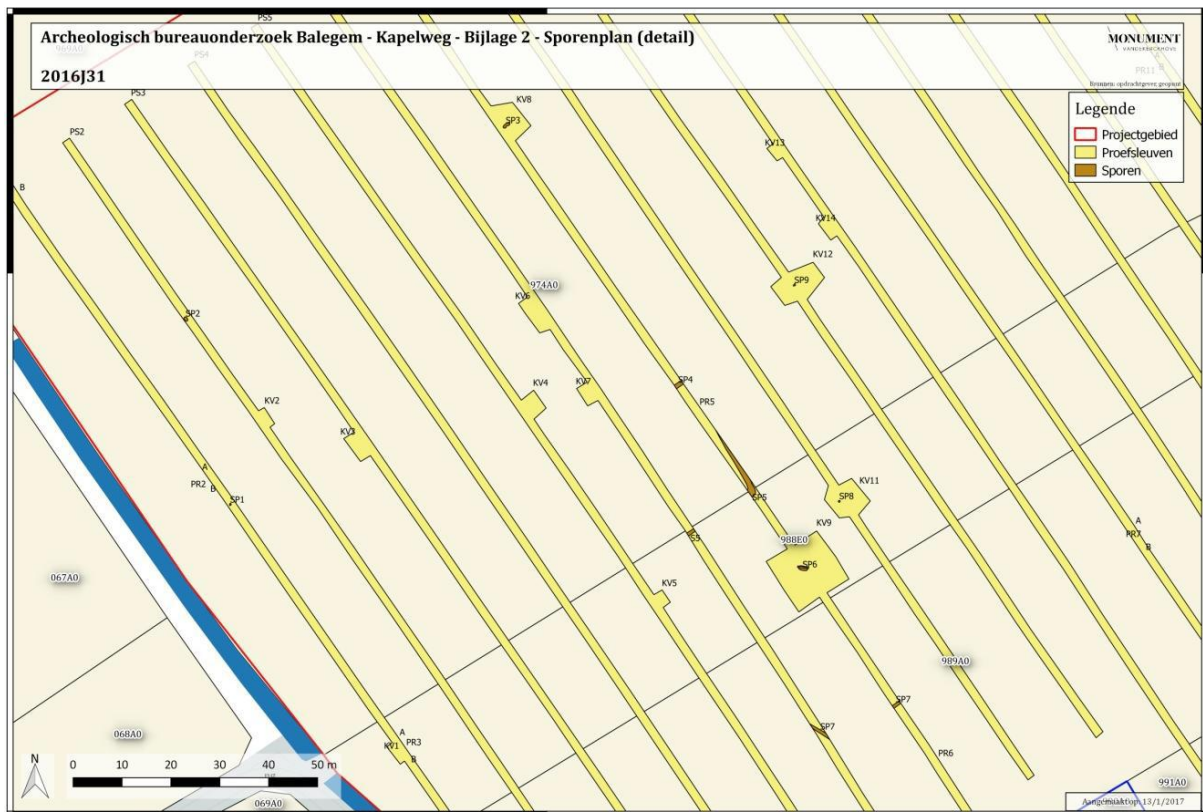
Het recent uitgevoerde proefsleuvenonderzoek nabij de Kapelweg in Balegem maakt deel uit van een groter projectgebied. Hierbinnen werd eerder, in 2016, al een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (Acke, Bartholomieux, Wyns & Bracke 2016, 13, fig. 4). Om de resultaten van het huidige onderzoek te kaderen is het nuttig eerst de conclusies van het onderzoek uit 2016 te hernemen. Tijdens dat onderzoek zijn enkele paalsporen en kuilen aangetroffen (Figuur 5). De paalsporen konden niet worden gedateerd en tonen naar verluid geen samenhang. Twee kuilen zijn op basis van enkele schaarse vondsten in de late ijzertijd gedateerd. Het belangrijkste kenmerk om tot deze datering te komen is een aanwijzing voor kamstreken op één van de twee scherven uit kuil S3. Deze decoratie is echter niet zichtbaar op de toegevoegde foto (Figuur 7). Kuil S6 (Figuur 6) is een grote context met een maximale

doorsnede van ca. 160cm en een diepte van zo'n 40cm. Hierin is een scherf verzameld waarop vingertopindrukken zijn aangebracht bovenop de rand (Figuur 9). De overige scherven die werden afgebeeld in het verslag lijken een gladde wandafwerking te vertonen (Figuur 8). Gelet op deze kenmerken kan een datering tijdens de late ijzertijd in vraag worden gesteld. Dergelijke eigenschappen zijn eerder tijdens de vroege ijzertijd gangbaar.

De conclusie van het proefsleuvenonderzoek was toen dat er enkel geïsoleerde sporen zijn aangetroffen waarvan minstens de kuilen uit de late ijzertijd zouden dateren. Daarbij kunnen vandaag enkele kritische noten worden geplaatst. In de eerste plaats lijkt het op basis van de afgebeelde vondsten dat (minstens) kuil S6 in de vroege ijzertijd gedateerd kan worden. De datering van kuil S3 is mogelijk gelijktijdig, maar kan beter algemeen in de ijzertijd worden gesitueerd. Een tweede noot is dat recent onderzoek de afgelopen jaren heeft aangetoond dat in regio's met leem- of zwaardere zandleembodems ijzertijdvindplaatsen zich vaak manifesteren door slechts enkele sporen. Zie daarvoor bijvoorbeeld het in 2025 gepubliceerde syntheseonderzoek 'Vroeg La Tène occupatie ten westen van Leie en Schelde. Een woelige periode door migratie en klimaatverandering?'.⁶ Met die kennis moet er voor het in 2016 door proefsleuven onderzochte deel van het projectgebied dus niet verwezen worden naar 'geïsoleerde sporen', maar kan er daadwerkelijk gewezen worden op het voorkomen van een vindplaats. Indien er wordt vanuit gegaan dat meerdere kuilen en paalsporen tot deze vindplaats behoren, kan worden vermoed dat toen de resten van een ijzertijderf zijn aangesneden.

---

⁶ Dyselinck et al. 2025

Figuur 5: Uitsnede van het sporenplan uit 2016 binnen (Acke et al. 2016, 13, fig. 4).

Figuur 6: Kuil S6 op het archeologische vlak (Acke et al. 2016, 17, fig. 8).

Figuur 7: Handgevormd aardewerk uit kuil S3 (Acke et al. 2016, bijlage 4).

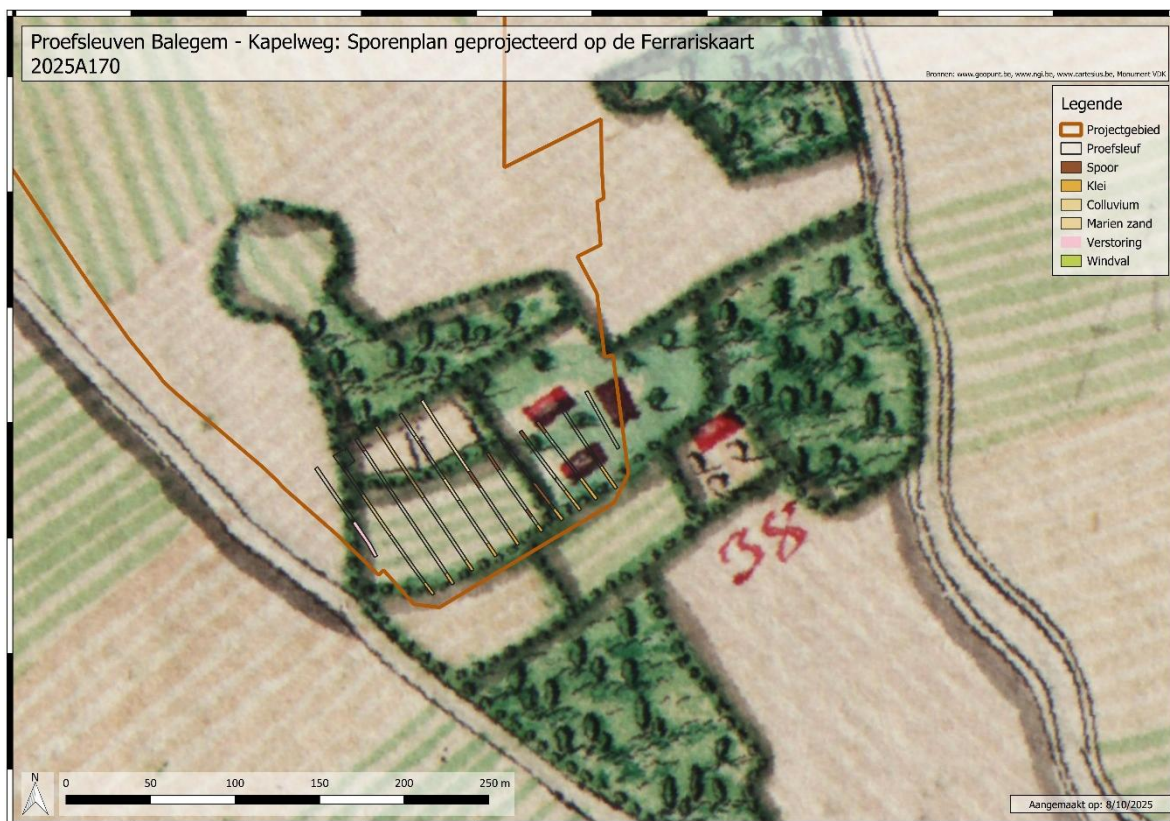

Figuur 8: Handgevormd aardewerk uit kuil S6 (Acke et al. 2016, bijlage 4).

Figuur 9: Een scherf met vingertopindrukken op de rand (kuil S6) (Acke et al. 2016, bijlage 4)).

Over de resultaten van het huidige proefsleuvenonderzoek kan worden gesteld dat er geen of nauwelijks waardevolle archeologische data zijn verzameld. Het meest relevant is de informatie van bodemkundige aard en landschappelijk aard. Die geeft aan dat er zich verschillende bodems binnen het onderzoeksgebied bevonden. In de opvulling van een erosiegeul werd plaatselijk wat colluvium gevonden. In dat colluvium werden geen aanwijzingen voor het voorkomen van archeologische vindplaatsen hogerop de heuvelflank gevonden. Integendeel, de colluviale afzettingen bevatten geen inclusies, aardewerk of fragmenten bouwmetaal. Er zijn met andere woorden tijdens dit proefsleuvenonderzoek geen aanwijzingen gevonden voor het voorkomen van een archeologische vindplaats binnen het onderzoeksgebied. Hooguit kan gewezen worden op het recent egaliseren van het oostelijke deel van het onderzoeksgebied. Historische kaarten vanaf de 17de tonen hier een erf (waarop de nog aanwezige bebouwing aansluitend bij het projectgebied voortbouwt; Figuur 10 en Figuur 11). Het opvullen en afdekken van de restanten van een erosiegeul kunnen aan dit erf gelinkt worden.

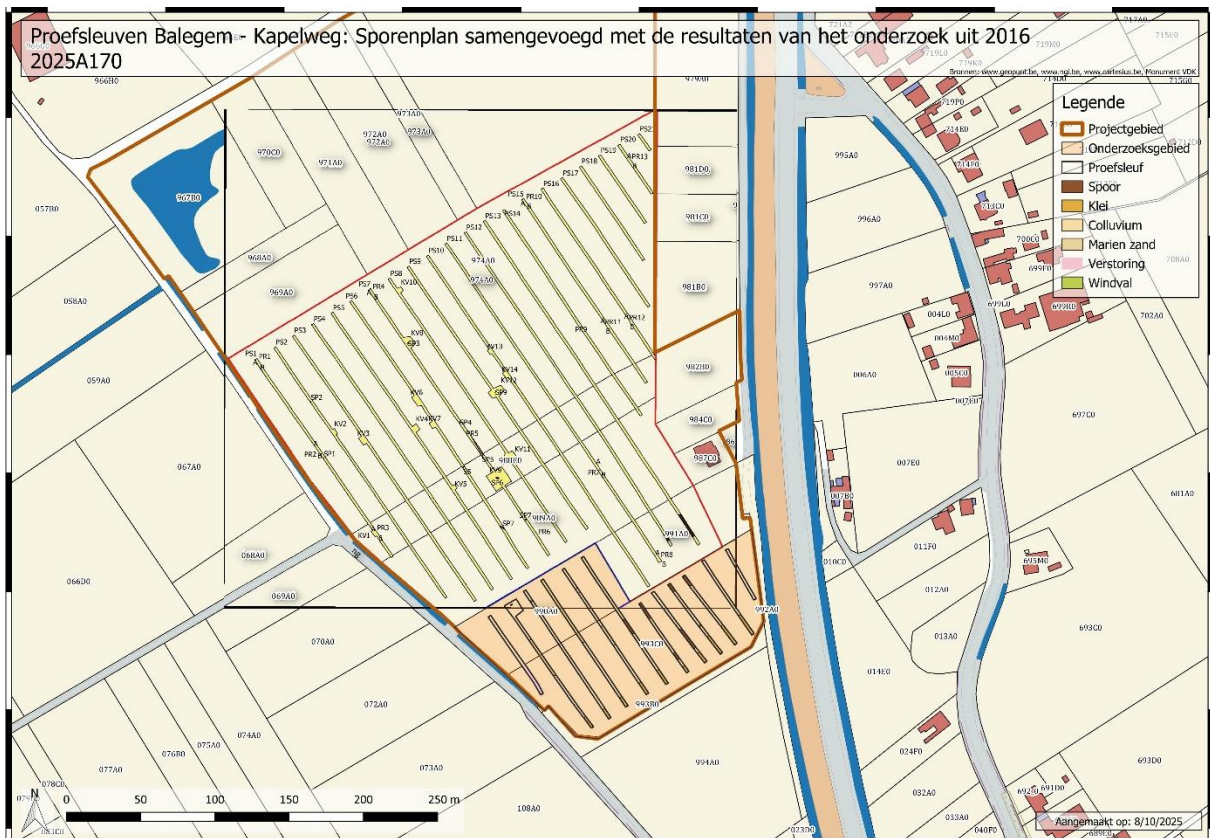

Figuur 10: Het sporenplan geprojecteerd op de Ferrariskaart uit 1777.

Figuur 11: Het sporenplan geprojecteerd op Atlas der Buurtwegen uit 1843 – 1845.

Wanneer nu de resultaten van de prospectie in 2016 gecombineerd worden met die van 2025 (Figuur 12) kan geconcludeerd worden dat er in de noordelijke helft van het door proefsleuven onderzochte onderzoeksgebied aanwijzingen zijn voor het voorkomen van een ijzertijdvindplaats. Die lijkt zich geconcentreerd in het centrum van het in 2016 onderzochte terrein. Verder zuidwaarts, ter hoogte van het huidige projectgebied, zijn geen verdere aanwijzingen waargenomen voor het voorkomen van een archeologische site.

Figuur 12: Gecombineerd sporenplan van het proefsleuvenonderzoek van 2016 en 2025.

Tijdens het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek konden dan ook geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een relevante archeologische site worden vastgesteld binnen het onderzoeksgebied. Om die reden wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd en dienen bijgevolg geen bijkomende maatregelen genomen te worden.

- **Impactbepaling en bepaling van de maatregelen**

De geplande inrichting van een groeve zou de volledige vernieling van het archeologisch bodemarchief tot gevolg hebben. Omdat het proefsleuvenonderzoek echter geen aanwijzingen geeft voor het voorkomen van relevante archeologische vondsten of contexten dient geen programma van maatregelen voor verder archeologisch onderzoek opgesteld te worden. Wel wordt gewezen op de wettelijke verplichting om bij aantreffen van archeologisch sporen/vondsten tijdens werken, dit te melden aan Onroerend Erfgoed⁷.

---

⁷ Zie artikel 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 5.1. van het Onroerenderfgoedbesluit.